

MEBLE WŁOSKIE W ZBIORACH MUZEUM NARODOWEGO W WARSZAWIE

W zbiorach mebli Muzeum Narodowego w Warszawie do du grup stanowi sprz - ty włoskie lub wykazuj ce silne powiazania z tradycj stolarsk Italii, wykonane od pó nego redniowiecza do ko ca XIX w. Ł cznie zbiór mebli, które spełniaj te kryteria liczy około 200 sztuk. Prezentowane s na Galerii Europejskiej Sztuki Zdobniczej w Muzeum, a wiele z nich wzbogaca ekspozycje muzealne w Polsce, m.in. Pałacu w Wilanowie, Zamku Królewskiego w Warszawie, Zamku Królewskiego w Piotrkowie Trybunalskim, Muzeum w Łowiczu, Muzeum Historycznego we Wrocławiu. W ród nich mo na wyró - ni reprezentantów najwa niejszych historycznych regionów Włoch: Lombardii, Piemontu, Toskanii, Wenecji i Veneto, Ligurii, Kampanii, Emilii, Lacjum¹. Meble włoskie w zbiorach Muzeum prezentuj rozmaite techniki zdobnicze, w tym równie rodzaje dekoracji charakterystyczne dla rzemiosła Italii.

Szczególnie licz n grup w zbiorach warszawskich stanowi sprz ty o formach renesansowych. Wiele z nich to oryginalne meble z epoki, inne, powstałe w okresie XIX-wiecznego historyzmu, wiernie na laduj stylistyk renesansow i manierystyczn . Cz z tych XIX-wiecznych mebli mogła zosta wykonana w krajach na północ od Alp, jednak rozpoznanie oryginalno ci, czasu i miejsca powstania niektórych z nich wymaga pogł bionych bada .

Znaczym ilo ciowo i artystycznie rodzajem mebli w kolekcji MNW s skrzynie o charakterystycznych dla Italii formach, stanowi ce grup ponad 20 zabytków.

Do typu XV-wiecznych mebli północnowłoskich nale y wykonana z drewna orzechowego, dekorowana *certosin* skrzynia na stołowej podstawie o spiralnie skr conych podporach² [Fot. 1]. Technik zdobienia tego mebla z punktu widzenia polskiej terminologii zaliczy mo na zarówno do intarsji wgł bnej jak i do wgł bnej inkrustacji. Skrzynia prezentuje charakterystyczne dla *certosiny* stylizowane wzory ro linne i geometryczne otrzymywane przez wklejanie w specjalnie wyci te gniazda małych kostek (*tessera*) z drewna, ko ci, metalu lub macicy perłowej. Technika ta, wywodz ca si z Bliskiego Wschodu, prawdopodobnie z Damaszku, wzi ła nazw od zakonu kartuzów we włoskiej miejscowoci Certoza. Okres jej popularno ci przypadł na XIV i XV w., najbardziej rozpowszechniona za była w Lombardii, Wenecji i na półwyspie Iberyjskim. W technice tej została te wykonana inna skrzynka, w pomniejszych wymiarach³ [Fot. 2].

1. Fragment skrzyni, północne Włochy, XV/XVI w. (?)

¹ Opracowania mebli włoskich: Boidi Sassone i in. (1997); Boyce (1985); Disertori i in. (1996); Flade (1986); Alberici (1969); Alberici (1980); Brosio (1971); Pinto (1962); Faenson (1983); Morazzoni (1927).

² nr inw. SZMb 1271 - skrzynia, XV/XVI w.(?); SZMb 1272 - podstawa skrzyni, XVIII lub XIX w. Boki skrzyni dekorowane kostkami drewnianymi, front drewnianymi i ko cianymi.

2. Skrzynka, północne Włochy, XIX w.

Wczesne *cassoni* w typie florenckim charakteryzują się prostymi kształtami. W zbiorach Muzeum reprezentowane są zarówno przez meble nawiązujące do form architektonicznych, o bryle podkreślonej listwowymi podziałami⁴, jak również dekorowane prostymi elementami snycerskimi⁵. Nadawanie artystycznego wyrazu za pomocą rzeźbienia należy do najstarszych technik zdobniczych stosowanych w meblarstwie. Snycerka odgrywała znaczną rolę w renesansie i jeszcze większe znaczenie miała w renesansie, manierze i baroku. W kolejnych okresach stylowych, w zależności od lokalnych tradycji współistniała z innymi rodzajami dekoracji.

W północnych Włoszech, w XVI w., często nadawano skrzyniom kształt nawiązujący do starożytnych sarkofagów. Cianki takich mebli, których przykłady znajdują się w zbiorach Muzeum Narodowego⁶ [Fot. 3], proste w górnej części, a dołu zwężają się i pokryte są puklowaniem żłobkowym.

Na froncie ich korpusów często nakładane były snycersko opracowane tarcze herbowe.

Włoskich skrzyni ze zbiorów Muzeum wzbogaconą jest rzeźbionymi ornamentami: roślinnymi, przede wszystkim wiciami, motywami groteskowymi, maskaronami oraz kartuszami [Fot. 4], rzadziej dekoracji figuralnej⁷. Na trzech skrzyniach w typie weneckim⁸ z końca XVI w. przedstawienia figuralne rozmieszczone są w owalnych medalionach o obramieniach rollwerkowych. Fronty tych mebli ujęte są w hermami.

3. Skrzynia, Włochy, 2. poł. XIX w.

³ nr inw. SZMb 1915, Północne Włochy, XIX w.

⁴ nr inw. SZMb 1299 i SZMb 272.

⁵ np. nr inw. 46203 MN; szczegółowe informacje i ilustracja w artykule A. Feliks, *Włoskie meble renesansowe zakupione od antykwariusza Szymona Szwarca w latach 1924-34 w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie. Falsyfikacja na potrzeby rynku antykwarecznego*, zamieszczonym w niniejszym tomie.

⁶ np. nr inw. SZMb 576, SZMb 792, SZMb 1260.

⁷ nr inw. SZMb 426, 47076 MN, SZMb 173, SZMb 1088, SZMb 2314, SZMb 2315.

⁸ Większe: nr inw. SZMb 1284, SZMb 1367; mniejsza: nr inw. 74214 MN.

4. Skrzynia, Wenecja, 2. poł. XVI w.

Skrzynie włoskie zdobione były także techniką intarsji, polegającą na tworzeniu dekoracji z różnokolorowych gatunków drewna w postaci masywu, obłogu czy też forniuru, czy też wzbogacanej barwieniem, wypalaniem, polichromi, bądź rytowaniem zapuszczanym czarną farbą. Intarsja znana była od starożytności, rozpowszechniona w Europie od XIV w. Ze względu na różnice technologiczne, można wyróżnić dwie podstawowe jej odmiany: intarsję wgłębnią, w której pola tworzące wzór umieszczone były w specjalnie wyciętych wgłębieniach (gniazdach) i okładzinow, zdobiąc wraz z forniowaniem powierzchnię mebla. W przypadku renesansowych skrzyń wykonywanych we Włoszech z masywu orzechowego, przy ozdabianiu wykorzystywano intarsję wgłębnią, zazwyczaj z jasnego bukszpanu. W zbiorach Muzeum ten rodzaj reprezentuje skrzynia w typie bolońskim z końca XVI w.,⁹ zdobiona na froncie motywami groteskowymi i tarcz herbów oraz kwiatonami na bocznych ciangkach [Fot. 5]. Charakterystycznym włoskim elementem tej i wielu z wymienionych powyżej *cassoni* są nogi o formie zwierzęcych łap.

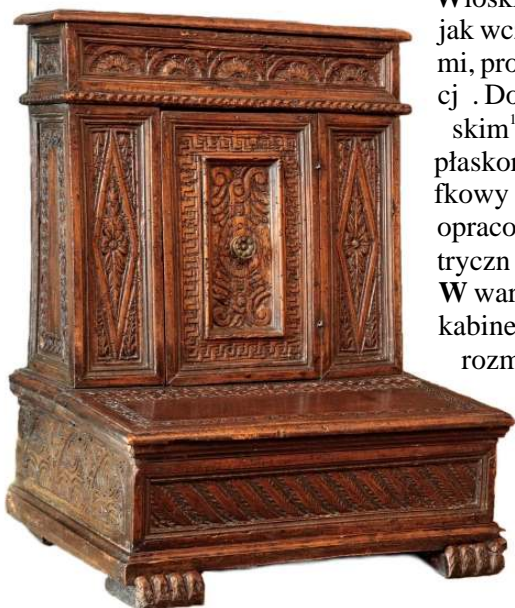

5. Skrzynia, Bolonia (?), kon. XVI w.

W kolekcji mebli Muzeum Narodowego w Warszawie brak niestety posagowych włoskich skrzyń o bogatej dekoracji malarskiej.

Włoskie renesansowe jednokondygnacyjne szafki, podobnie jak wczesne skrzynie i kabinety, charakteryzowały się prostymi, prostopadłociennymi formami i płaskorzeźbioną dekoracją. Do nich należy egzemplarz z 1. poł. XVI w. w typie toskaniskim¹⁰, o gładkich powierzchniach płycin obwiedzionych płaskorzeźbionym ornamentem. Podobne formy ma także szafkowy kłócznik [Fot. 6] o płycinach wypełnionych płasko opracowanymi, silnie stylizowanymi dekoracjami roślinnymi i geometrycznymi¹¹.

W warszawskich zbiorach licznie reprezentowane są włoskie kabinety. Należą do nich różne typy, poczynając od znacznych rozmiarów XVI-wiecznych kabinetów zw. *stipo*¹² [Fot. 7,8], do małych, stołowych, wyróżniających się bogactwem kompozycyjnym dekoracji, użyciem drogich materiałów, precyzją wykonania. Dla *stipo*, o toskaniskim lub genueńskim pochodzeniu, charakterystyczne są prostopadłocienne formy oraz umiarkowanie rozbudowana dekoracja snycerska. Ich nastawy zawierają liczne szufladki, wsparte na podstawie stołowej

6. Kłócznik, Toskania, 1. poł. XVI w.

⁹ nr inw. 46716 MN.

¹⁰ nr inw. SZMb 1349; szczegółowe informacje i ilustracja w artykule A. Feliksa, *Włoskie meble renesansowe...*

¹¹ nr inw. 46205 MN.

¹² nr inw. SZMb 1280; SZMb 1283; SZMb 561; nastawa kabinetu - nr inw. SZMb 580.

b d szafkowej, zamykane były klapami, po opuszczeniu słupkami do pisania. Z tego typu mebli wywodzą się późniejsze sekretarzyki i sekretery, a przede wszystkim odmiana *à abattant*.

7. Kabinet stipo, Toskania lub Genua, 2. poł. XVI w.

8. Kabinet stipo, Genua, 2. poł. XVI w.

Pochodzący ze zbiorów MNW kabinet o formie sekretarzyka z nastawą, dekorowany widokami malowanymi na marmurze [Fot. 9], powstał ok. 1700 r., prawdopodobnie pod wpływem środowiska rzymskiego¹³. Nastawa z podziałem na centralnie umieszczone

tabernakulum flankowane licznymi szufladkami oraz stołowa podstawa powtarzają rozwiązania znane z wcześniejszych okresów. Nowatorskim elementem jest czarna podłoga z pochyloną klapą, po odłożeniu stanowiła blat do pisania i otwierając dostęp do wnętrza i szufladek mieściła przybory pisarskie, papier, bruliony. Rozwiązanie takie rozprószyło się na początku XVIII w.

9. Lico szufladki kabinetu, Włochy (?), ok.1700.

¹³ nr inw. 184228 MN; nie można tu wykluczyć wpływów Antwerpii lub nawet flandryjskiego pochodzenia; jednak za włoskim wykonaniem przemawia użycie malowanych płytek marmurowych.

Przykładem kabinetów bogato dekorowanych technik *pietra-dura* jest mebel florencki z ok.1670-1700 r., eksponowany w Muzeum-Pałacu w Wilanowie¹⁴ [Fot. 10]. *Pietra-dura* (wł. twardy kamie) to typowo włoska technika zdobienia cian, posadzek oraz mebli i wykonywania blatów, b - d ca odmian mozaiki. Polega ona na wykładaniu powierzchni ró nobarwnymi kamieniami (marmury, alabastry, jaspisy, agaty, malachity, heliotropy, lapis lazuli) wycinanymi we wzory ro linne, zwierze, geometryczne czy te architektoniczne. Technika ta, zwana tak e *mozaik florenck* , rozpowszechniła si w wieku XVI, głównie w Toskanii, a przede wszystkim we Florencji. Wzory do *pietra-dury* tworzyli arty ci malarze, a według ich kartonów wykonywała dekoracje „Medicea dele Pietre Dure” (Pracownia Medycejska Pietra Dury). W innym kabinecie ze zbiorów Muzeum Narodowego¹⁵, o prostopadło ciennej, hebanizowanej nastawie, obok płaskiej dekoracji w technice *pietra-dury* zastosowano tak e jej odmian reliefow . Pó nym przykładem wykorzystania mozaiki florenckiej, pochodz cym z 2. poł. XIX w., jest okr gły blat stolika z motywem naturalistycznie oddanej gał zki magnolii¹⁶ [Fot. 11].

10. Kabinet, Florencja, ok.1670-1700.

Pietra-durze bliska jest mozaika, w której sceny figuralne, wszelkiego rodzaju wi-

doki i dekoracyjne obramienia układane były z ró nej wielko ci kolorowych kostek (*tessera*) kamiennych i szklanych. Jedynymi przykładami tej staro ytnej, szlachetnej techniki w zbiorach Działu Mebli MNW s blaty stołów¹⁷[Fot. 12], według tradycji uznane za pompejskie, zapewne wykonane w 2. poł. XVIII w.

11. Blat stolika, Florencja (?), 2. poł. XIX w.

12. Blat stołu, Włochy, 2. poł. XVIII w. (?)

¹⁴ nr inw. SZMb 2406.

¹⁵ nr inw. SZMb 469.

¹⁶ nr inw. SZMb 165, 2. poł. XIX w.

¹⁷ nr inw. 184227/1-2 MN, 2. poł. XVIII w.(?)

13. Lico szufladki kabinetu, Włochy, 1. poł. XVIII w.

Inny rodzaj wykładania kamieniem nazywany był we Włoszech *pietra-paesina*, w tej technice podstawowym materiałem był kamień tzw. krajobrazowy. Po dobraniu odpowiedniej kompozycji i przycięciu płytki „włoskiego alabastru” (kalcytu), umieszczano ją w zagłębieniu i oprawiano w profilowane ramki. Dekoracja taka wykorzystana została na lico szufladek w kabiniecie z pierwszej połowy XVIII w.¹⁸ [Fot. 13].

Licznym grupą w zbiorach Muzeum stanowi niewielkie kabinety wykładane hebanem lub drewnem imitującym heban oraz inkrustowane kości¹⁹ [Fot. 14], czyli dekorowane z wykorzystaniem techniki analogicznej do intarsji, stosując jednak materiały inne niż drewno. Wśród nich wyróżniają się prostokątne ciemne meble z opuszczanymi kłapkami, mieszczącymi wewnątrz trzy dziesięć szufladek ujmujących tabernakulum z drzwiczkami w formie portyku. Według tradycji był on własnością króla Zygmunta Starego²⁰ [Fot. 15]. Wśród dekoracji znajduje się kartusz herbowy z Orłem Białym przeplecionym literą „S”, a także przedstawienia figuralne, tzw. *storie*, m.in. sceny bitewne.

14. Kabinet, Kampania (Neapol ?), poł. XVII w.

15. Kabinet, Włochy, 1. poł. XVI w.

¹⁸ nr inw. SZMb 794; prawdopodobnie *pietra-paesina* użyta została również na klapie centralnej wewnątrz.

¹⁹ nr inw. SZMb 2275, SZMb 698, SZMb 2275, SZMb 1892, SZMb 751

²⁰ nr inw. SZMb 2275 (Włochy, 1. poł. XVI w.); fotografie reprodukowane w: Link-Lenczowska (2007), il.2,17

16. Kabinet, Włochy, 4. ćw. XVII w.

Inny, o wiele młodszy kabinet dekorowany jest *scagliol* [Fot. 16] z wedytami w typie rycin Vincenzo Scamozziego²¹. Ta technika sztukatorska, modna w XVII i XVIII w., polegała na imitacji *pietra-dury* w kolorowym stiuku. Znana była już w starożytnym Rzymie, rozwinięta została w XVI w. we włoskiej Emilii, jednak najlepsze osiągnięcia należą do Enrico Hugforda, działającego we Florencji w końcu XVIII w. Stiuk wykonywano ze sproszkowanego selenitu, rytowano i malowano jeszcze w mokrej fazie, następnie wygładzano dla uzyskania szklistej powierzchni zabezpieczającej dekorację i upodobił ją do oryginalnej *pietra-dury*. Ta technika zastosowana została również do wykonania półkolistej blatu klasycystycznej konsoli ze zbiorów MNW²², z plecionką wzbogaconą szlakami roślinnymi, ujmując pole rodkowe z czerwonego „granitu”. Innym sposobem było układanie *scaglioli* z różnokolorowych kostek stiuku.

W zbiorach Muzeum przechowywanych jest wiele innych przedmiotów, które można zaliczyć do małych form meblowych. Najstarszym przykładem jest późno renesansowa

skarbona²³ w kształcie relikwiarza skrzynkowego [Fot. 17]. Sztukatorstwo, stara włoska technika stosowana w meblarstwie, polegała na wyciskaniu i modelowaniu reliefowej dekoracji w gruncie z masy zw. *gesso*, zazwyczaj wykonywanej na bazie kredy lub gipsów (oba te materiały) z wodą i klejów. Tak zdobione powierzchnie malowano. Chociaż się gano po ten rodzaj dekoracji w późnym renesansie i w okresie renesansu. W warszawskich zbiorach przechowywana jest również komódka z wytłaczaną w *gesso* i malowaną dekoracją²⁴.

Do kategorii małych form meblowych należą również przedmioty naładujące się, jak jedna ze skrzynek nawijająca form do rzeźbionych skrzyń w typie weneckim²⁵, wspomniana już skrzynka zdobiona *certosin*²⁶, oraz miniatura sekretery²⁷ [Fot. 18] z dekoracją typu *lacca contrafata*. Technikę zwaną *lacca contrafatta* (laka podrabiana) lub *lacca povera* (laka dla ubogich) wprowadził do zdobienia mebli na początku XVIII w. Remondino di Bassano. Polegała ona na wycinaniu kolorowanych miedziorytów i przyklejaniu ich na malowaną powierzchnię mebla, a następnie wernikowaniu. Dawało to możliwość szybkiego i taniego wykonywania dekoracji imitujących, w pewnym ograniczonym sposób, lak orientalny, najczęściej jednak malarskie polichromie w guście europejskim. Była ona stosowana głównie w Republice Weneckiej w wieku XVIII.

17. Skarbona, Włochy, XIII-XIV w.

²¹ nr inw. SZMb 2312.

²² Konsola w typie angielskim, wykonana w końcu XVIII w., nr inw. SZMb 482.

²³ nr inw. 211379 MN.

²⁴ nr inw. SZMb 2844.

²⁵ nr inw. 126667 MN.

²⁶ nr inw. SZMb 1915.

²⁷ nr inw. SZMb 1892.

18. Szkatułka, Włochy, 3. w. XVIII w.

Do reprezentacyjnych sprzętów włoskich należą przechowywane w Dziale Sreber i Metali Muzeum Narodowego szkatuły wysadzane rzeźbionymi kamieniami²⁸ i emaliami²⁹ oraz kościane kabinety o architektonicznej formie³⁰.

Z 1. poł. XVIII w. pochodzi konsolka na ścienną w typie włoskim³¹ - rzeźbiona, a urowiasta, zwana *caja si* ku dołowi, utworzona z wici akantu i uskrzydłonej główki putta pod blatem. Tego rodzaju sprzęty służyły jako dekoracyjne podstawki pod zdobione ściągane wyroby ceramiczne (wazy, talerze), rzeźbione zegary.

Meble o niewielkich rozmiarach i bogatej dekoracji często docierały na tereny północnej i wschodniej Europy jako pamiątki i prezenty z podróży.

Spółród włoskich stołów w zbiorach Muzeum najliczniejszy grup stanowi renesansowe meble w typie florenckim - wsparte na dwóch policzkowych podporach osadzonych na płótnach i spitych ozdobnie wyciętymi³² oraz ich XIX-wieczne na ładownictwa³³ [Fot. 19].

Manierystyczno-barokowy stół³⁴ wyróżnia się prostopadłym ciennym podnosem zawierającym szafka, składanym blatem i platformą (kwadratowymi, okrągłymi po rozłożeniu) oraz umieszczonymi w narożach podstawy konsolami w formie płaskorzeźbionych uszaków.

Najliczniejsze w stołecznym zbiorze meble siedziowe (około 90 egzemplarzy) reprezentowane są przez skrzynie-ławy, krzesła, fotele, kanapy i taborety oraz cielne: fotele-stalle i ławy.

Skrzynia-ława, zwana *cassapanca*, konstrukcją i formą różni się od skrzyni, z której przejęła pierwotną funkcję: przechowywanie. Przystosowana została do pełnienia roli siedziska poprzez dodanie oparcia oraz poręczy. Do tego typu należy najstarszy mebel ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie - XIII/XIV - wieczna *cassapanca* z wysokim oparciem, jeszcze bez wykształconych poręczy lub boków, z malowanymi sztukateriami³⁵ [Fot. 20]. Dekorowana jest ostrołukowymi arkadami ze spiralnymi kolumnami, wypełnionymi tarczami herbowymi i postaciami aniołów.

19. Stół, Florencja (?), 2. poł. XIX w.

²⁸ Nr inw. SZM 1676, wg tradycji była własnością królowej Marii Kazimiery.

²⁹ Nr inw. SZM 1677, szkatułka zawierająca m.in. emalie ze scenami mitologicznymi, wg tradycji należała do Eleonory Wiśniowieckiej.

³⁰ Nr inw. 72264 MN.

³¹ Nr inw. SZMb 716.

³² Nr inw. SZMb 1319.

³³ Nr inw. SZMb 1289, SZMb 1139, SZMb 906.

³⁴ Nr inw. SZMb 2443.

³⁵ Nr inw. SZMb 464.

20. Cassapanca, Włochy, XIII-XIV w.

Późniejsza, renesansowa skrzynia-ława z kolekcji Muzeum charakteryzuje się stosunkowo niskim oparciem, równym wysokość poręczom oraz płasko opracowaną dekoracją snycerską³⁶ [Fot. 21], na którą składają się maskarony, wrole oczy, rozety, a na oparciu ornament zbliżony do puklowania i motywu „biegającej fali”. Najmłodsza odmiana cassapanki ze zbiorów MNW pochodzi z epoki rokoka. Charakteryzuje ją snycerka o motywach *rocailles* nałożona na skrzyni w kształcie tumbi o esowatych ciankach, jak również na krawędziach i urowego oparcia o falistym zarysie³⁷.

W zbiorach Muzeum Narodowego znajdują się kościelne fotele-stalle

ustawiane w prezbiterium dla wysokich rang duchownych. Jeden z nich, powstały w 2. poł. XVIII w., z oparciem o formie aediculi, ma potwierdzoną włoską proveniencję [Fot. 22], drugi prawdopodobnie nawiązuje tylko do mebli w tym typie włoskim.

W Wenecji, lub pod wpływem tego o rodka, powstała

rokokowa ława kościelna⁴⁰ zbliżona formą do kanap z falistymi oparciami, bez podziałów na sekcje, z poręczami zakończonymi od frontu znaczną wolutą. Jej oparcie ma również liczne analogie w wezgłowiach weneckich łódek. Na kościelne pochodzenie tej ławy wskazuje deskowe siedzenie i umieszczone w centrum oparcia przedstawienie Madonny Apokaliptycznej.

Typem charakterystycznym dla mebli włoskiego renesansu są składane krzesła i fotele nożycowe (karła), z krzyżującymi się podporami przechodzącymi we wsporniki poręcz i boczne ramiaki oparcia. Wywodzą się one z antycznych siedzisk rzymskich. Karła w epoce historyzmu czy sto miały sztywną, nieskładaną konstrukcję. W zbiorach Muzeum znajdują się zarówno fotele nożycowe o siedzeniach i oparciach utworzonych z pasów skóry oraz tkanin⁴¹ [Fot. 23], jak i XIX-wieczne egzemplarze o deskowych siedzeniach⁴².

22. Fotel-stalla, Padwa (?), 2. poł. XVIII w.

21. Cassapanca, Florencja (?), XVI/XVII w.

³⁶ Nr inw. SZMb 1276.

³⁷ Nr inw. SZMb 2317.

³⁸ Nr inw. SZMb 352; pochodzi z kościoła w okolicach Padwy.

³⁹ Nr inw. SZMb 440.

⁴⁰ Nr inw. SZMb 445.

⁴¹ Np. nr inw. 128504 MN, SZMb 1337, SZMb 2838, SZMb 1277.

⁴² Np. nr inw. SZMb 346/1-2.

23. Fotel noycowy, Toskania, 1. poł. XVI w.

Spośród krzeseł i foteli najliczniejszy zespół (23 sztuki) stanowi renesansowe siedziska lombardzkie [Fot. 24], zarówno z epoki, jak i zawierające tylko fragmenty oryginalnych mebli oraz w całości wykonane w XIX w.⁴³ Mają one deskowe siedzenia, graniaste elementy konstrukcji oraz wysokie oparcia proste w linii pleców, których zakończone wolutowate sterzyny boczne ramiaki, podobnie jak nogi, są deskami o brzegach dekorowanych rzeźbionymi wolutowymi ceownicami i esownicami. Dodatkowy element dekoracyjny stanowi w niektórych z nich intarsja z jasnego bukszpanu umieszczona na szerokich deskach spinających ramiaki boczne oparcia oraz łęcznych przednie nogi [Fot. 25].

Innym typem foteli są tzw. *poltrona da parata*⁴⁴ - o prostych, graniastych nośnych elementach szkieletu, z nogami osadzonymi na płozach. Wyróżniają je tapicerowane siedzenia z obiciem zasłaniającym oskrzynienie wraz z górną partią nóg oraz wysokie, prostokątne, płaskie oparcia wyściełane w górnej części. Uzupełnieniem są toczony łęczny czyny nóg i wsporniki porczy, a wiecze rzeźbione, czysto połączone sterzyny na bocznych ramiakach oparcia [Fot. 26].

Materiałem obiciowym była w nich pierwotnie skóra [Fot. 27], następnie tkaniny, mocowane najczęściej dużymi dekoracyjnymi głowaczami.

Do typu mebli siedziskowych pochodzących z początku XVII w. należą w zbiorach Muzeum dwa fotele o wyściełanych skórą siedzeniach, graniastych elementach konstrukcji, ramiakach oparzeniowych w górnej partii pasami skóry oraz nogach od frontu i z tyłu połączonych szerokimi geometrycznymi plecionkami⁴⁵. Siedziska takie wytwarzane były zarówno we Włoszech, jak w Hiszpanii i Portugalii, dlatego też bez przeprowadzenia szczegółowych badań niemożliwe jest stwierdzenie ich proveniencji. Fotele typu *da parata*, które zaczęto wytwarzać w okresie renesansu, w baroku przekształcone zostały w siedziska o przewadze elementów toczonych nad graniastymi. Toczenie było ważną techniką kształtowania części szkieletu, w tym nośnych, znaną w Europie już około 2700 lat temu. Zazwyczaj toczonymi podzespołami meblarskimi były nogi, wszelkiego rodzaju łęczny, porczy, ramiaki oparzeniowe w siedziskach, sterzyny, a także uchwyty gałkowe zwane knopikami. Toczony element szkieletu czysto dodatkowo opracowywano snycersko.

24. Krzesło lombardzkie, XVI/XVII w.

25. Krzesło lombardzkie, pocz. XVII i 2 poł. XIX w.

⁴³ Krzesła: nr inw. 184019 MN, SZMb 1324, 73566/1-2 MN, SZMb 179, SZMb 1043/1-2, SZMb 2410/1-2, SZMb 2401, SZMb 1623/1-2, SZMb 1324, SZMb 1339, SZMb 1340, SZMb 187, SZMb 2, SZMb 3, SZMb 1278; fotele: SZMb 1293, 46201 MN, SZMb 183/1-2.

⁴⁴ Nr inw. 46207/1-2 MN - szczegółowe informacje i ilustracja w artykule A. Feliksa, *Włoskie meble renesansowe...*, SZMb 1295, SZMb 1293.

⁴⁵ Nr inw. 73647 MN, 46209 MN - hiszpańska nazwa *frailero*.

27. Fotel *poltrona da parata*, Florencja (?)
ok. poł. XVI w.

Dla barokowych foteli wywodzących się z typu *poltrona da parata*, pozbawionych już płóź, charakterystyczne były łukowato wygięte, rozszerzone z przodu i zakończone wydatnymi wolutami poręczami⁴⁶. W Toskanii siedziska takie wytwarzano z tradycyjnymi prostokątnymi, płaskimi, wyściełanymi oparciami. Powstały w Wenecji fotele charakteryzowały się oparciami wyszymi, pełnymi i zwiecznymi falic⁴⁷ [Fot. 28].

Nieco inna redakcja tego typu siedzisk barokowych powstała w Genui. Charakteryzowała się brakiem sterczynek oparcia, snycerską dekoracją elementów toczonej - przednich nóg i spinającej je łączy oraz zasłonięciem ram oparcia i oskrzy materiałem obiciowym. Do nich należał komplet ze zbiorów Muzeum składający się z fotela i dwóch krzesel⁴⁸, [Fot. 29] powstały na przełomie XVII i XVIII w.

26. Fotel *poltrona da parata*, Florencja (?)
ok. poł. XVI w.

Inne siedziska w typie barokowym - krzesła⁴⁹ i fotel⁵⁰, mają wysokie wyściełane oparcia i podwyższone elementy szkieletu. Przednie nogi tych mebli, jak również wsporniki poręczy fotela, mają kształt graniastej tralki i dekorowane są płaskorzeźbionymi motywami roślinnymi. Podnóżek kolejnego fotela⁵¹ zostało rzeźbiarsko opracowane, składa się z akantowych esowatych elementów zakończonych wolutami.

Snycerka, wykorzystywana do dekoracji mebli, mogła też tworzyć ich strukturę, tak działało przede wszystkim w okresie baroku i rokoka. W zbiorach Muzeum przykładami takiego kształtowania sprężystości siedziska nawiązujące do dzieł Andrea Brustolona, słynnego weneckiego stolarza i snycerza, z jego pracami w latach 1662-1732, pracującym również w Rzymie. Należą

28. Fotel, Wenecja, pocz. XVIII w.

29. Krzesło, Genua, XVII/XVIII w.

⁴⁶ Nr inw. SZMb 1297, SZMb 1296, SZMb 2235.

⁴⁷ Nr inw. SZMb 2477, komplet 46223/1-6 MN, 46505/1-2 MN.

⁴⁸ Krzesła nr inw. SZMb 334, fotel nr inw. SZMb 251.

⁴⁹ Nr inw. SZMb 184.

⁵⁰ Nr inw. SZMb 322.

⁵¹ Nr inw. SZMb 1863, kon. XVII w.

30. Fotel, Wenecja, pocz. XVIII w.

do nich: komplet składający się z dwóch kanap i dwóch foteli⁵² [Fot. 30] wzbogacających od lat Antykamer Króla w wilanowskiemu pałacu, oraz fotel⁵³, pozyskany do MNW z innego ródła. Typowe dla stylu Andrea Brustolona, występujące we wszystkich siedziakach ze zbiorów Muzeum, pełnoplastyczne postacie Murzynów, putta oraz pozostałe elementy konstrukcyjne opracowane na kształt konarów drzew.

W epoce rokoka Włosi zasymilowali francuskie wzory foteli, zarówno typu *cabriolet* (z medalionowym oparciem wygiętym w linii pleców siedzącego), jak i *fauteuil à la reine* (z oparciem prostym, tarczowym). W zbiorach warszawskich reprezentowany jest ten drugi model⁵⁴.

Jako materiał obiciowy w meblach włoskich od okresu renesansu wykorzystywane były skóry. W zbiorach Muzeum znajduje się kilka włoskich siedziaków ze skórzanymi obiciami. Jednym z nich jest krzesło obite wórnie kurdybanem puncowanym pochodzenia włoskiego lub hiszpańskiego, będącym fragmentem XVIII-wiecznego ornatu⁵⁵. Wyłaczana i malowana skóra została użyta także do obicia oparcia jednego z foteli lombardzkich⁵⁶. Innego rodzaju jest tłoczona i połączana

skóra z oparcia fotela pochodzącego z 1. połowy XVIII w., należąca do typu stosowanego jako oprawy księk⁵⁷ [Fot. 31]. W centrum kompozycji znajduje się kartusz z herbami rodzin Farnese i Medici pod otwartą koroną, rezerwa rodkowa, otoczona bordiurą, dekorowana jest gęsto rozmieszczonymi drobnymi motywami geometrycznymi i roślinnymi zamkniętymi w geometrycznych polach.

Na kilku meblach z warszawskich zbiorów wykorzystano tkaniny obiciowe włoskiego pochodzenia. Siedzenie i owalna poduszka oparcia włoskiego fotela⁵⁸ o bogatej połączanej dekoracji snycerskiej wórnie obite zostały wielkowszorstek tkanin o aksamitnym wzorze, w typie tekstyliów wytwarzanych w Wenecji w początkach XVIII w.

Tkanin o włoskiej proweniencji, z drugiej połowy XIX i początku XX w. użyto do obicia kilku mebli, nie tylko włoskich. Wzornictwo tych materiałów nawiązuje do motywów występujących na włoskich aksamitach i adamszkach z XV, XVI i XVII w. Siedzenie jednego z foteli lombardzkich⁵⁹ pokryte zostało tkaniną bawełnianą o splecionym wzorze, ze wzorem roślinnym kompozycji sieciowej na aksamitnym tle [Fot. 32]. Tkaniny włoskie z 2. połowy XVI w. o podobnej dekoracji wykorzysty-

31. Fotel, Toskania (?), 1 poł. XVIII w.
skóra obiciowa - 2. poł. XIX w.

⁵² Nr inw. SZMb 1268/1-3, SZMb 1646.

⁵³ Nr inw. SZMb 1852 ze zbiorów Krosnowskich.

⁵⁴ Nr inw. SZMb 2423.

⁵⁵ Nr inw. SZMb 556, Bender (1992) poz. kat. 156, s. 238, il. 35.

⁵⁶ Nr inw. 46209 MN.

⁵⁷ Nr inw. SZMb 1297.

⁵⁸ Nr inw. SZMb 773.

⁵⁹ Nr inw. SZMb 1286.

wane były jako wzór w wytwórniach działających w początku XX w., m.in. w Lisio, w Piemoncie⁶⁰.

Obicia dwóch foteli barokowych ze zbiorów Muzeum⁶¹ powstały w drugiej połowie XIX w. Sieciowy wzór adamaszku w motywy roślinne i pawie stanowi kompozycję eklektyczną, zawierając elementy charakterystyczne dla włoskich tkanin XV- oraz XVII-wiecznych. Nie ma jednak pewności, czy jest to wyrób pochodzenia włoskiego.

Aksamit jedwabny z dużym wzorem sieciowym utworzonym z palm i kwiatków, w całości wygiętych obramieniach wykorzystany do obicia dwóch krzeseł gondolowych⁶² nawiązuje do aksamitów z 2. poł. XV w. Tkaniny o podobnych wzorach wytwarzane były w początkach XX w. w Wenecji, m.in. wg wzorów Mariano Fortuny'ego⁶³.

W kolekcji Muzeum Narodowego znajduje się grupa kilku mebli powstałych w Wenecji około poł. XVIII w.

o zbliżonym sposobie opracowania bryły, fornirowanych wzorzystym orzechem. Fornirowanie (z niem.), zwane również okleinowaniem, to oklejanie pospolitego drewna okładzinami ze szlachetnych gatunków⁶⁴. Do mebli tych należą sekretery na planie trapezu o falistym zarysie, z nastaw przeszklonymi taflami lustrzanymi dekorowanymi pierwotnie rytowaniem, a obecnie z nieoryginalnymi gładkimi taflami⁶⁵. Tego rodzaju dekoracja z rytowanymi postaciami Bellony zachowała się na tafli zwierciadlanej oprawionej w rokokowy, rzeźbiony, połączony ram o asymetrycznym zarysie⁶⁶ [Fot. 33].

Wenecką proweniencją ma również fornirowana orzechem szafka do łóżka lub szafka-postument⁶⁷, o bryle

32. Tkanina obiciowa za siedzenia fotela lombardzkiego, Włochy, początek XX w.

33. Lustro, Wenecja, 3. ćw. XVIII w.

34. Szafka, Wenecja, ok. poł. XVIII w.

⁶⁰ Por. Carmignani (2005) s.312.

⁶¹ Nr inw. SZMb 2253, SZMb 2477.

⁶² Para foteli, z początku XIX w., francuskich lub berlińskich, nr inw. SZMb 761/1-2.

⁶³ <http://www.fortuny.com>

⁶⁴ Fornirowanie znane było już w starożytnym Egipcie i Grecji, zanikło po upadku cesarstwa Rzymskiego, a odrodziło się dopiero w 1. poł. XIV w. we Włoszech, w technice intarsji. Fornirowanie wielkich powierzchni rozpowszechniło się w Bawarii (Augsburg, Norymberga) i Niderlandach, gdy na przełomie XVI i XVII w. nastała moda na heban. Do poł. XIX w. fornir pozyskiwano przez rozpiłowywanie drewnianych kłód, następnie skrawano i cięto go obwodowo, uzyskując wielkie arkusze w postaci wstęgi. Fornir naklejano w wielu układach wzbogacając dekoracyjnie mebla (np. krzyżowym, lustrzanym, w kopertę, o pionowym lub o poziomym przebiegu włókien).

⁶⁵ Nr inw. SZMb 2856.

⁶⁶ Lustro, Wenecja, 3. ćw. XVIII w., nr inw. 189429 MN.

⁶⁷ Nr inw. SZMb 2046.

35. Blat stołu, Włochy, XVI/XVII w.

W Muzeum pochodzą z schyłku XVIII w. Wiąże ich to komody. Wśród nich poziomem artystycznym i technicznym dekoracji wyróżnia się grupa trzech *cassette* w typie mediolańskim, z końca XVIII w., w manierze Giuseppe Maggioliniego⁷¹ [Fot. 36], projektanta i stolarza prowadzącego w latach 1770-1814 pracownię w Parabiago pod Mediolanem⁷². Meble Maggioliniego, jak również te z jego form i ornamentyki komody ze zbiorów Muzeum charakteryzują: prostokątne kształty, graniaste, zbite nóżki, bogata intarsjowana dekoracja o motywach wicirolinnej i groteskowych, a także okrągłe lub owalne rezerwy umieszczone na bokach korpusu oraz po rodunku pola utworzonego z lic dwóch dolnych szuflad, zawierające przedstawienia krajobrazowe lub rodzajowe.

W Piemontie lub Toskanii powstała zapewne ok. 1800 r. para komód intarsjowana w sceny pasterkie⁷³. Jedna z nich wsparta jest od przodu na parze białych sfinksów osadzonych na platformie⁷⁴ [Fot. 37]. Łączą one zawartą w intarsjowanej dekoracji tradycję graficzną XVI i XVII w. z formami barokowo-rokokowymi i aktualnymi wówczas klasycystycznymi.

w formie odwróconego ostrosłupa przechodzącego w prostokąt ciany, wspartej na niskich, kabriolowych, opracowanych rzeźbiarsko nóżkach [Fot. 34]. Niewielkiemu stolikowi w typie mebli weneckich z około połowy XVIII w. nadano formę zbliżoną do komody⁶⁸. Najstarszym przykładem włoskiej intarsji w MNW jest blat stołu⁶⁹ [Fot. 35] o geometrycznej kompozycji typowej dla przełomu XVI i XVII w. Być może we Włoszech powstała także barokowa szafka zakrystyjna o silnie sfalowanej powierzchni formowanej orzechem i wzbogaconej skromną intarsją⁷⁰.

Kolejne prace włoskich intarsjistów w zbiorach Muzeum pochodzą z schyłku XVIII w. Wiąże ich to komody. Wśród nich

36. Komoda, Piemont lub Lombardia, k. XVIII w.

37. Komoda, Piemont lub Toskania, ok. 1800 r.

⁶⁸ Nr inw. SZMb 2417.

⁶⁹ Nr inw. SZMb 2767.

⁷⁰ Nr inw. SZMb 169.

⁷¹ Nr inw. SZMb 403, SZMb 945, SZMb 929.

⁷² Morazzoni (1953); Baccheschi (1964).

⁷³ Nr inw. SZMb 2385.

⁷⁴ Nr inw. SZMb 2606.

W zupełnie inny sposób opracowane zostały dwie inne komody o silnie zróżnicowanych gabarytach. Mniejsza z nich⁷⁵, rokokowa, ma snycerskie obramowanie fali cie ukształtowanych pseudopłycin na licach szuflad i bokach korpusu. Znacznych rozmiarów *cassettone*⁷⁶ powstała zapewne w rodowisku toskańskim lub piemonckim, na co wskazują łagodnie wybrzuszony front oraz podziały płaszczyzn na geometryczne pola utworzone z listew przechodzących w formy rolne.

Przykładem mebla lombardzkiego, zapewne mediolańskiego, z końca XVIII w. jest stolik do gry⁷⁷ bogato intarsjowany wielobarwnym drewnem w wici akantowe oraz ornamenty groteskowe, nawiązujący do form i niektórymi motywami zdobniczymi do tradycji angielskiej i francuskiej [Fot. 38].

Wśród luster włoskich w zbiorach Muzeum przeważają barokowe zwierciadła w rzeźbionych, połączonych ramach⁷⁸. Właściwa technika połączenia miała wielkie znaczenie w tworzeniu mebli reprezentacyjnych i luksusowych. Efekt przedmiotu wykonanego ze złota osiągnięto w niej za pomocą płatków tego kruszcu i szlagmetalów (płatek mosiądzu) oraz proszku metalowego (złota, brązu lub mosiądzu) nakładanych na gruntowaną powierzchnię z pulmentem. Partie silnie odbijające światło mogły być uzyskane tylko poprzez polerowanie złotych płatków. Technika stosowana od renesansu do końca XIX w., łącząca sztukatorstwo i polichromię.

W meblarstwie, w tym także włoskim, szeroko stosowane były techniki zdobnicze z pogranicza malarstwa, lakiernictwa, sztukatorstwa i pozłotnictwa. Przy niektórych obiektach dekoracje te wykonywane były przez rzemieślników tych profesji wspólnie. Do nich m.in. należały polichromowanie, malowanie oraz imitacja dalekowschodniej laki. Europejskie naśladowanie, wykonywane przy użyciu różnorodnych technik malarzkich, dające efekt wizualny zbliżony do laci chińskiej i japońskiej, stosowano do dekoracji mebli i drobnych przedmiotów od lat 60. XVII w. do początku XIX w. We Francji zwano je *chinoiserie*, w Anglii *japaning*, zaś we Włoszech *lacca*. Jednak w Italii czesto termin *lacca* stosowany był swobodnie, zarówno do określenia dekoracji utrzymanych w chińskiej manierze jak też europejskiej, z niewielkimi wpływami wschodnimi. Przykładem mogą być tu laki genueńskie i weneckie. Przed przystąpieniem do malowania najczystszej powierzchni wyrównywano gruntem, przeważnie kredowo-klejowym. Czasami przed zagruntowaniem pokrywano ją płótnem, co było do czasu stosowaną metodą w Wenecji, gruntem werniksowano, a następnie наносzono na niego barwne tła farbami olejnymi. Jako spoiwa wykorzystywano węglicę kopalną, sandrak, bursztyn, mastyks, terpentynę wenecką. Po ponownym zawerniksowaniu malowano sceny, pejzaże i ornamenty. Czesto pseudolaki technologicznie prawie niczym się różniły od zwykłego malarstwa temperowego lub olejnego poza ostatnią warstwę werniksu dającą jej szklistość i wietlistość barw.

38. Stolik do gry, Mediolan (?) koniec XVIII w.

⁷⁵ Nr inw. SZMb 1363 (Włochy, 3. ćw. XVIII w.).

⁷⁶ Nr inw. SZMb 1080 (Północne Włochy, ok. 1740-60).

⁷⁷ Nr inw. SZMb 1364.

⁷⁸ Nr inw. SZMb 2533, SZMb 2866.

39. Komoda, Wenecja, ok. poł. XVIII w.

Z 3. wiersi XVIII w. pochodzi, przechowywana w zbiorach Muzeum, komoda rokokowa w typie weneckim⁷⁹ [Fot. 39], zdobiona imitacją czerwonej laki dalekowschodniej, o ciankach silnie powyginanych w dwóch płaszczyznach, malowana złotem w krajobrazy chijskie ze scenami figuralnymi oraz rzeźbiona w liście akantu i girlandy kwiatowe.

Podobnie datowana może być na dwa fotele⁸⁰ o okrągłych, wyplatanych siedzeniach i deskowych oparciach, wygiętych w linii pleców siedzącego, dekorowane imitacją czerwonej laki dalekowschodniej, prezentujące typ rokokowy o dekoracji *chinoiserie*. W analogicznie zdobionym krześle⁸¹ [Fot. 40], charakterystycznym dla meblarstwa weneckiego elementem jest oparcie w formie dwóch wyduńczonych ram o falistym zarysie, w których środkowej przeplecionych - tworzących kształt ósemki.

Najpóźniejszym przykładem zastosowania tej techniki w rodzimych meblach w zbiorach MNW jest powstały w okresie klasycyzmu komplet z imitacją czarnej laki dalekowschodniej, pochodzący z pałacu Palfich. W jego skład wchodzi: kanapa, krzesła, taborety oraz stoliki⁸².

Do mebli weneckich zaliczyć można także niezwykle dekoracyjny stolik typu *dumbwaiter*⁸³ z trzema okrągłymi, umieszczonymi jeden nad drugim blatami, o zmniejszającej się ku górze średnicy, wspartymi na rzeźbionych, malowanych na ciemnozielono i częściowo pozłacanych figurach. Podobny charakter ma powstały najprawdopodobniej w Warszawie okrągły stół wsparty na klęczącej figurze⁸⁴, którego pomysł mógł być przeniesiony nad Wisłę poprzez odeską wiedzę.

W zbiorach MNW wyodrębnić można także równie ciekawe grupy mebli XIX-wiecznych o cechach neostylowych, których inspiracje meblarstwem włoskim z nawiązaniami do tradycji innych rejonów Europy. O niektórych z nich, na obecnym etapie można stwierdzić tylko, że prezentują włoski typ. Przykładem mogą być *cassapanke*⁸⁵, niektóre charakteryzujące się wysokimi oparciami, w elementach zdobniczych także zawierające renesansowe motywy włoskie z ich zaalpejską redakcją.

Do sprężysto prezentujących formy w sposób luźny inspirowane dawną sztuką włoską, jej technikami i motywami zdobniczymi, należy także pochodząca z końca XIX w. czarna szafka dekorowana rzeźbionymi puttami i stworami morskimi, pierwotnie wspierająca pełnoplastycznie ukształtowaną, spięty trzon rzeźbiony o analogicznych formach⁸⁶.

40. Krzesło, Wenecja, 3. ćw. XVIII w.

⁷⁹ Nr inw. SZMb 2380.

⁸⁰ Nr inw. SZMb 2391/1-2.

⁸¹ Nr inw. SZMb 2389.

⁸² Kanapa nr inw. SZMb 455, krzesła nr inw. 46211/3,6 MN, taborety nr inw. SZMb 1007/1-2, 46211/10 MN, stoliki nr inw. SZMb 539 i SZMb 858; ok. 1800 r.

⁸³ Nr inw. SZMb 565.

⁸⁴ Nr inw. SZMb 2575.

⁸⁵ Nr inw. 188695 MN, 126667 MN, i skrzynia-ława bez oparcia nr inw. SZMb 2316.

41. Fotel no ycowy, Włochy, ok.1870-1880.

Liczne w zbiorach MNW s neomanierystyczne meble powstałe w drugiej połowie XIX w. (od lat 60-tych), wykładane hebanem lub barwionym na heban drewnem oraz ko ci grawerowan w sceny mitologiczne i motywy groteskowe. Mo na zaliczy do nich: fotel no ycowy⁸⁷ [Fot. 41], stół do gry⁸⁸, lustro w owalnej ramie⁸⁹, kabinet⁹⁰ [Fot. 42], a tak e dwie pary krzesel⁹¹ z deskowymi siedzeniami i oparciami oraz toczonymi elementami szkieletu. Dekoracji jednej z par ostateczn form nadał znany malarz austriacki Hans Makart⁹².

Meblami w podobnym typie s : dwie komody⁹³ i szafa biblioteczna⁹⁴, o intarsjowanej i inkrustowanej dekoracji wgł bnej z motywami groteskowymi i scenami polowa . W szafie, niezwi zana z tradycj włoskiego renesansu struktura „ubrana”zosta-

ła w historyczny kostium italski. Stanowi wi c kompilacj starych motywów i technik zdobniczych z nowym typem meblowym.

Najmłodszymi reprezentantami włoskiego meblarstwa w zbiorach Muzeum Narodowego s fotel⁹⁵ [Fot. 43] i taboret⁹⁶ projektu Carlo Bugattiego, inspirowane rzemiosłem zarówno Bliskiego, jak i Dalekiego Wschodu, wykonane w jego mediola skiej fabryce ok. 1895-1905 r. Te ekscentryczne sprz ty utrzymane w indywidualnym, łatwo rozpoznawalnym stylu, spełniaj ce wła ciwie tylko rol dekoracyjn , cho kolekcjonowane, nie doczekały si kontynuacji i na ladownictwa.

W zbiorach MNW, znajduj si tak e meble włoskich projektantów działaj cych w Polsce lub spolonizowanych Włochów: Jakuba Fontany⁹⁷, Gioacchino Staggi'ego⁹⁸, Henryka Ittara⁹⁹.

42. Kabinet, Mediolan lub Neapol ok. 1870-1880.

⁸⁶ Nr inw. 184230 MN.

⁸⁷ Nr inw. SZMb 346.

⁸⁸ Nr inw. SZMb 572.

⁸⁹ Nr inw. SZMb 292.

⁹⁰ Nr inw. SZMb 2406.

⁹¹ Nr inw. SZMb 381/1-2 oraz 46551/1-2 MN.

⁹² Nr inw. SZMb 381/1-2.

⁹³ Nr inw. SZMb 1779, SZMb 1780; w literaturze przedmiotu niemal identyczne komody okre lane s zarówno jako włoskie jak i południowoniemieckie.

⁹⁴ Nr inw. 186884 MN.

⁹⁵ Nr inw. SZMb 691.

⁹⁶ Nr inw. SZMb 692.

⁹⁷ Łó ka z warszawskiego szpitala OO. Bonifratrów (nr inw. SZMb 157, SZMb 2932/1-3).

⁹⁸ Biurko z Gabinetu Etruskiego w wi tyni Diany, w Arkadii, przeznaczone do wyło enia Złotej Ksi gi Arkadii, do której wpisywali si zwiedzaj cy go cie. Projekt biurka w cisłej konsultacji z ksi n Helen sporz dził najpewniej S.B. Zug, natomiast elementy z białego marmuru wykonał ok. 1797 r. rze biarz Stanisława Augusta - Gioacchino Staggi, który po zatrudnieniu przez ksi n Helen odkup zapewne również

Z przedwojennych zasobów Muzeum pochodzi ok. 50 mebli o włoskiej proveniencji lub w typie włoskim. Niemal 30 z nich zakupiono od antykwariusza Szymona Szwarca¹⁰⁰, 5 dalszych, m.in. z kolekcji Konstantego hr. Broel-Platera, za 10 to dary, do których należą meble ofiarowane przez kolekcjonera i konserwatora Antoniego Strzałeckiego, Mari Zdzisławow ks. Lubomirsk, biskupa Adolfa Jełowickiego. 6 mebli wchodziło w skład kolekcji Krosnowskich¹⁰¹. Powojenne nabytki to przede wszystkim meble pozyskane w wyniku tzw. akcji rewindykacyjnej, niemal wszystkie ze składnic i skich. Proveniencji tych przedmiotów tylko w nielicznych przypadkach można ustalić na podstawie znajdujących się na nich znaków. Kilka mebli w ostatnich dziesięcioleciach ofiarowanych zostało przez osoby prywatne (malarza prof. Aleksandra Winnickiego-Radziejewicza, malarzki i scenografki Teresy Roszkowskiej, malarza Eugeniusza Eibischa, rodziny Potockich), 4 inne zakupiono.

43. Fotel, proj. Carlo Bugatti, ok. 1895-1905 r.

W warszawskim Muzeum struktura zbioru mebli włoskich oraz nawiązuje do nich XIX-wiecznych, neostylowych pokazuje zainteresowanie kolekcjonerów konkretnymi typami sprzętów reprezentacyjnych oraz dekoracyjnych o charakterystycznych cechach wskazujących na włoską proveniencję. Wśród nich były: skrzynie, szafki, stoły, fotele nowoczesne, krzesła i fotele oraz gabinety renesansowe, meble w typie manierystycznym wykładane hebanem i dekorowane inkrustacją kości, sprzęty o bogatych formach snycerskich naładujących wenecki i rzymski barok, a także dekorowane imitacją dalekowschodniej laki.

Wyroby można znaleźć na kilka grup związanych z konkretnymi kolekcjami. Bogato reprezentuje para XIX-wiecznych neobarokowych stołów¹⁰² [Fot. 44] o bogato rzeźbionych w ciemnej formie figuralne podnóżach wspierających mozaikowe blaty. Z daru księżnej Lubomirskiej pochodzą meble wykładane hebanem i inkrustowane rytowanymi kościami. 10 krzeseł w typie lombardzkim trafiło do MNW z jednego ródła, w wyniku tzw. akcji rewindykacyjnej.

Krótkie przedstawienie mebli włoskich ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie może stanowić przyczynek do otwarcia nowego etapu badań nad tym zagadnieniem. Będzie to z konieczności również z pogłębieniem wiedzy o meblarstwie rejonów położonych na północ od Alp, szczególnie Bawarii, Tyrolu, Górnej Austrii,

dekoracyjny trójnóg z białego marmuru, w którym nogi, zakończone lwimi łapami, ustawione są na trójbocznej podstawie. Oba meble znajdują się w zbiorach Muzeum w Nieborowie i Arkadii, Oddziale MNW (nr inw. NB 314 oraz NB 2730). Por. Piwkowski (2005) s. 362, 366, poz. kat. 286, 329; Grzeluk (w druku).

⁹⁹ Henryk Ittar, polski architekt pochodzenia włoskiego (1773 - 1850), pracujący dla Radziwiłłów w Arkadii i Nieborowie. Ok. 1800 r. zaprojektował monumentalny stół wsparty na sześciu nogach z różgami liktorskimi i toporami, czyli odznakami władzy urzędniczej w starożytnym Rzymie (nr inw. NB 30) oraz ławkę ogrodową - por. Piwkowski (2005) s. 362, poz. kat. 289; Grzeluk (w druku).

¹⁰⁰ Problematyka importowanych przez Sz. Szwarca mebli omówiona została przez Annę Feliks w artykule *Włoskie meble renesansowe...*, zamieszczonym w niniejszym tomie.

¹⁰¹ Niektóre meble ze zbiorów im. Krosnowskich znajdowały się w MNW od lat 20. XX w., inne mogły trafić wraz z Państwowymi Zbiorami Sztuki, które od 1938 r. etapami włączane były do MNW. Wojtyńska (2005) s. 193-220.

¹⁰² Nr inw. 184227/1-2 MN; informacje o obiekcie w przypisie nr 16.

Szwajcarii. Pewne egzemplarze mebli budz w tpliwo ci, które mog by rozwiane przy współpracy ze specjalistami z ró nych o rodków i dyscyplin, gdy historykom mebla-
rstwa istotn pomoc mog zaoferowa konserwatorzy oraz pracownicy naukowci zajmu-
j cy si badaniami fizyko-chemicznymi.

44. Stół, 2.poł. XVIII i 2.poł. XIX w.

Wykaz ilustracji:

1. Fragment skrzyni, północne Włochy, XV/XVI w. (?), nr inw. SZMb 1271.
2. Skrzynka, północne Włochy, XIX w., nr inw. SZMb 1915.
3. Skrzynia, Włochy, 2. poł. XIX w., nr inw. SZMb 576.
4. Skrzynia, Wenecja, 2. poł. XVI w., nr inw. 47076 MN.
5. Skrzynia, Bolonia (?), kon. XVI w., nr inw. 46716 MN.
6. Kl cznik, Toskania, 1. poł. XVI w., nr inw. 46205 MN.
7. Kabinet stipo, Toskania lub Genua, 2. poł. XVI w., nr inw. SZMb 1280.
8. Kabinet stipo, Genua, 2. poł. XVI w., nr inw. SZMb 1283.
9. Lico szufladki kabinetu, Włochy (?), ok.1700, nr inw. 184228 MN.
10. Kabinet, Florencja, ok.1670-1700, nr inw. SZMb 2406.
11. Błat stolika, Florencja (?), 2.poł. XIX w., nr inw. SZMb 165.
12. Błat stołu, Włochy, 2.poł. XVIII w. (?), nr inw. 184227/2 MN.
13. Lico szufladki kabinetu, Włochy, 1. poł. XVIII w., nr inw. SZMb 794.
14. Kabinet, Kampania (Neapol ?), poł. XVII w., nr inw. SZMb 698.
15. Kabinet, Włochy, 1. poł. XVI w., nr inw. SZMb 2275.
16. Kabinet, Włochy, 4. w. XVII w., nr inw. SZMb 2312.
17. Skarbona, Włochy, XIII-XIV w., nr inw. 211379 MN.
18. Szkatułka, Włochy, 3. w. XVIII w., nr inw. SZMb 1892.
19. Stół, Florencja (?), 2.poł. XIX w., nr inw. SZMb 1289.
20. Cassapanca, Włochy, XIII-XIV w., nr inw. SZMb 464.
21. Cassapanca, Florencja (?), XVI/XVII w., nr inw. SZMb 1276.
22. Fotel-stalla, Padwa (?), 2. w. XVIII w., nr inw. SZMb 352.
23. Fotel no ycowy, Toskania, 1. poł. XVI w., nr inw. 128504 MN.
24. Krzesło lombardzkie, XVI/XVII w., nr inw. 184019 MN.

25. Krzesło lombardzkie, pocz. XVII i 2. poł. XIX w., nr inw. SZMb 1324.
26. Fotel poltrona da parata, Florencja (?), ok. poł. XVI w. (?), nr inw. SZMb 1293.
27. Fotel poltrona da parata, Florencja (?), ok. poł. XVI w. (?), nr inw. SZMb 1295.
28. Fotel, Wenecja, pocz. XVIII w., nr inw. SZMb 2477.
29. Krzesło, Genua, XVII/XVIII w., nr inw. SZMb 334/1.
30. Fotel, Wenecja, pocz. XVIII w., nr inw. SZMb 1268/2.
31. Fotel, Toskania (?), 1. poł. XVIII w., skóra obiciowa: 2. poł. XIX w., nr inw. SZMb 1297.
32. Tkanina obiciowa na siedzeniu fotela lombardzkiego nr inw. SZMb 1286, Włochy, pocz. XX w.
33. Lustro, Wenecja, 3. w. XVIII w., nr inw. 189429 MN.
34. Szafka, Wenecja, ok. poł. XVIII w., nr inw. SZMb 2046.
35. Błat stołu, Włochy, XVI/XVII w., nr inw. SZMb 2767.
36. Komoda, Piemont lub Lombardia, kon. XVIII w., nr inw. SZMb 945.
37. Komoda, Piemont lub Toskania, ok. 1800 r., nr inw. SZMb 2606.
38. Stolik do gry, Mediolan (?), kon. XVIII w., nr inw. SZMb 1364.
39. Komoda, Wenecja, ok. poł. XVIII w., nr inw. SZMb 2380.
40. Krzesło, Wenecja, 3. w. XVIII w., nr inw. SZMb 2389.
41. Fotel no ycowy, Włochy, ok. 1870-1880, nr inw. SZMb 346.
42. Kabinet, Mediolan lub Neapol, ok. 1870-1880, nr inw. SZMb 2406.
43. Fotel, proj. Carlo Bugatti, ok. 1895-1905 r., nr inw. SZMb 691.
44. Stół, 2. poł. XVIII i 2. poł. XIX w., nr inw. 184227/2 MN.